

Zsuzsanna Ablonczyné-Nádor

*Ungarn, das gesegneteste Land Europas:
Das Ungarnbild der niederländischen Reisebeschreibungen (1555-1774)*

Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag, 2011
340 pp. ISBN 978-3-631-61488-4

Er is nog steeds weinig aandacht voor reisbeschrijvingen binnen de neerlandistiek. Neerlandici weten er niet goed raad mee, omdat reisbeschrijvingen meestal tekortschieten aan literariteit, terwijl deze onduidelijke eigenschap over het algemeen nog steeds als selectie criterium in hun onderzoek wordt gebruikt. Daarom is het een aanwinst dat Zsuzsanna Ablonczyné-Nádor uit Debrecen een proefschrift heeft geschreven over de manier waarop Hongarije gerepresenteerd wordt in negen Nederlandse en Vlaamse reisbeschrijvingen uit de periode 1555 tot 1774. Een paar van deze reisbeschrijvingen zijn in het Latijn en een is in het Frans geschreven. Voor de bespreking van de Latijnse teksten heeft de auteur gebruik gemaakt van moderne vertalingen. De auteur is op dit boek begin 2006 in Debrecen gepromoveerd binnen het PhD-programma voor germanistiek in samenwerking met het Instituut voor Hongaarse literatuur en cultuurwetenschap.

Het proefschrift bestaat uit twee gedeeltes. In het eerste deel geeft Ablonczyné-Nádor een overzicht van de *Stand der Forschung* op het terrein van reisliteratuur in de germanistiek. In de tweede helft van het boek worden tekstfragmenten over Hongarije uit negen reisbeschrijvingen van Nederlanders en Vlamingen onderzocht. De meeste reisbeschrijvingen dateren uit de tijd dat grote delen van Hongarije geannexeerd waren door het Osmaanse rijk, waardoor ook percepties van de Oriënt een deel van de analyse vormen. Het boek wordt afgesloten met een synthetisch hoofdstuk waarin de belangrijkste topoi in de Nederlandse reisbeschrijvingen nog eens op een rijtje worden gezet.

Voor neerlandici is het overzicht van Duitstalige studies over reisliteratuur in het eerste deel van *Ungarn, das gesegneteste Land Europas* wellicht nuttig omdat het inzicht biedt in de onderzoekspraktijk in het Duitse taalgebied, waar reisliteratuur sinds de jaren zeventig vlijtig en grondig bestudeerd wordt. Anders dan bij Engelstalig onderzoek over reisliteratuur ligt het zwaartepunt hierbij op de retorische traditie (onder andere de doorwerking van de vroegmoderne *ars apodematica*, de “kunde van het reizen”) en de

sociaalhistorische betekenis van reizen en reisliteratuur. Gezien vanuit het perspectief van de germanistiek had dit overzicht echter een stuk beknopter mogen zijn, omdat men in veel andere Duitstalige studies over reisliteratuur voor een belangrijk deel dezelfde overzichten kan vinden.

Opmerkelijk aan het literatuuroverzicht in het eerste gedeelte van het boek is dat de auteur nauwelijks studies over reisliteratuur van na 2000 heeft betrokken. Er was kennelijk geen poging het in 2005 voltooide proefschrift voor publicatie nog even te actualiseren, terwijl de productie van Duitstalige studies over reisliteratuur na 2000 onverminderd is voortgegaan. Daardoor is de voor het onderhavige onderzoek uiterst relevante, ook bij Peter Lang in 2005 uitgegeven bundel opstellen van Dieter Breuer en Gábor Tüskés, *Das Ungarnbild in der deutschen Literatur der frühen Neuzeit* ongebruikt gebleven, terwijl Ablonczyné-Nádor expliciet te kennen geeft dat ze de Nederlandse teksten in vergelijking met Duitstalige teksten over Hongarije onderzoekt en in haar literatuuroverzicht de indruk wekt alle desbetreffende studies over reisliteratuur genoemd te hebben (vgl. p. 45 e.v.). Dit is des te vreemder omdat Ablonczyné-Nádor zelf een opstel aan de genoemde bundel heeft bijgedragen.

Daarnaast vond ik het een belangrijk gemis dat de auteur in het inleidende deel van haar boek geen hoofdstuk heeft gewijd aan de voor de meeste lezers onbekende geschiedenis van de Osmaanse bezetting van Hongarije. Uit het opstel "Hungarian Studies in Ottoman History" van Géza Dávid en Pál Fodor in *The Ottomans and the Balkans: A Discussion of Historiography* (2002) begreep ik dat dit tijdperk, dat door Ablonczyné-Nádor met de wat verouderde en in mijn oren pejoratief klinkende term "Türkenherrschaft" wordt aangeduid, zelfs binnen de Hongaarse historiografie relatief weinig aandacht heeft gehad. Vooral tussen 1945 en 1989 werd de Turkse tijd hoofdzakelijk negatief beoordeeld. Doordat Ablonczyné-Nádor zich niet kritisch heeft beziggehouden met de historiografie over dit tijdperk, neigt ook zij tot zwart-wit voorstellingen over de rol van de Turken, terwijl haar bronnenmateriaal een gecompliceerder beeld biedt. Een van de reizigers uit haar boek, Karel Quina, krijgt bijvoorbeeld van de Turken toestemming om post uit Hongarije mee te nemen voor een familielid van Quina's Hongaarse kennissen dat in Istanboel gevangen gehouden werd. De man had het er niet slecht. Quina werd door deze gevangene in zijn eenvoudige verblijf in Istanboel met mediterrane vruchten onthaald. Uit de teksten die in Ablonczyné-Nádors boek ter sprake komen wordt ook duidelijk dat binnen het Osmaanse rijk een grotere religieuze tolerantie heerste dan in het katholieke imperium van de Habsburgers.

Juist het feit dat Hongarije zich lange tijd in het grensgebied tussen christenheid en islam bevond, had de hele studie beter kunnen laten aansluiten bij hedendaagse interesses voor representaties van de islamitische wereld en de 'clash of civilizations.' Weliswaar registreert Ablonczyné-Nádor opmerkingen van Nederlandse reizigers over het oriëntaalse karakter van het Osmaanse Hongarije die ze vervolgens categoriseert als blijken van een 'Orienttopos,' maar ze geeft dit topos in haar studie uiteindelijk dezelfde aandacht en hetzelfde gewicht als de door de reizigers geroemde kwaliteiten van de Hongaarse wijn. Ze liet daardoor een prachtige kans voorbijgaan om het fascinerende verschijnsel van de oriëntalisering van Hongarije diepgaander te analyseren.

Dit laatste hangt misschien samen met het vrijwel geheel ontbreken van verwijzingen naar Engelstalige studies over reisliteratuur in *Ungarn, das gesegeteste Land Europas*. Taalbarrières spelen een bijna vanzelfsprekende rol in Engelstalig onderzoek, maar in recente germanistische studies lijkt men heel goed op de hoogte te zijn van wat in andere taalgebieden gepubliceerd wordt. Ablonczyné-Nádor volgt deze trend niet. Niet alleen ontbreekt in *Ungarn, das gesegeteste Land Europas* in verband met het “Orienttopos” een verwijzing naar *Orientalism* (1978) van Edward Said maar ook de provocatieve studie die Maria Todorova in het voetspoor van Said over het Westerse beeld van de Balkan schreef, *Imagining the Balkans* (1996), blijft onvermeld. Hoewel er inhoudelijk veel op beide boeken valt af te dingen – Said en Todorova zijn bijna uitsluitend op zoek naar voor het Westen belastend materiaal – hadden deze studies Ablonczyné-Nádor kunnen helpen om haar onderzoeksmateriaal binnen een breder kader te plaatsen. Het had haar er ook toe kunnen brengen om de opmerkingen van de Nederlandse en Vlaamse reizigers over buurlanden van Hongarije die onder Turkse heerschappij stonden in haar onderzoek te betrekken. Nu heeft de opzet van de studie iets willekeurigs. Uit reisbeschrijvingen die over meerdere landen handelen worden alleen de stukken (soms maar van enkele bladzijden) over Hongarije bestudeerd terwijl de reizigers het Osmaanse Hongarije niet altijd duidelijk konden onderscheiden van naburige gebieden die ook tot het Osmaanse rijk behoorden. Wat ze dan wel over het Hongaarse gebied opmerken, is vaak niet zo gunstig (ongunstiger bijvoorbeeld dan wat men volgens Ablonczyné-Nádor in Duitstalige literatuur aantreft) waardoor de titel van het boek, *Ungarn, das gesegeteste Land Europas*, niet goed van toepassing is op het Nederlandse beeld.

Siegfried Huigen
University of Wrocław
sh@sun.ac.za

